

a küzdősportokat idéző agresszív gesztusok tükör előtti próbálgatása, a hirtelen támadt modortalanság, túl direkt, szájbarágós is, nem váratlan, nem előkészítetlen, hanem meg-alapozott, azt a légyjelenet tanúsítja. A Szemorvos időnyerés céljából egy légyre kezd vad-dászni, majd magával ragadja az üldözési láz, s miután sikerül megfognia áldozatát, élvez-zettel tépi le lábait, s diadalmas tekintettel gyűjtja meg a papírt, melybe a legyet csoma-golta.

Miközben az erőszakot gyakorolja és élvezi, nem veszi észre, pontosan azt teszi, amit vele művelnek.

Az előadás három színésze közül Fejes György feladata a legegyszerűbb és a legszok-ványosabb, dicséretére váljon, hogy tolmácsolásában a Nagyapa nemcsak vaksi, hanem elvakult is. Káló Béla (Unoka) maga a pimasz, tenyérbe mászó, primitív erőszak – „Mi műveletlenek vagyunk. Mi csak lövünk” –, tekintetében, gesztusaiban még azokat a vad ösztönöket is érezzük, amelyek a legnagyobb gatzettekre ingerelnek, s melyket elkövető-jük élvez is. Mezei Zoltán (Szemorvos) kezdetben kissé idegenül mozog, nem talál rá az autentikus viselkedési formára, de a fokozódó félelmet s az „áltváltozást” már hitelese-bben fejezi ki.

Nagyon mai, nagyon időszerű előadás.

GEROLD László

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

A NAGYMÉRETŰ GRAFIKA

Öt jugoszláv grafikus Miskolcon

A kortárs jugoszláv grafika ma jellegzetesen a posztmodern szellemiség jegyében for-málódik, nem mentesen azoktól a gátoló körülményektől, amelyek egész társadalmunkat jellemzik. Sajátosságát Sretko Bošnjak abban látja, hogy a grafika egyrészt paralell mű-formává vált, másrészt olyan irányzatot vett, amely a létbizonytalanságot az esztétika ol-daláról igyekszik kifejezni. Ez a dualista jellege ugyanakkor teljesen nyitottá tette, s ké-pessé, hogy fölfogja a világból érkező impulzusokat. Az egyfelőli nyitottsága és a másfel-őli pluralizmusa kimutatható volt már a múlt évi, sorrendben második belgrádi grafikai biennálén, amelyen a művészi érdeklődés és a művészi akarat kettősségében kellett lát-nunk a (neo)expresszionizmus irányába mutató törekvéseit.

Ilyen kontextusban kell vizsgálnunk a mai jugoszláv grafikát, s kimutatni bennük a je-lenségek sokaságát: a semmi által sem gátolt szubjektívizmust, a nomád magatartást és a nyolcvanas évek transzavantgárd hatását, amelyek mind-mind bizonyíthatók, ha tartalmi, ha formai oldalról közelítünk a grafikai lapokhoz. S közben azt is megfigyelhetjük, hogy amit eddig a művészet-társadalom viszonyának neveztünk, az mintha eltolódott volna a művészet-egyenység irányába. Nem véletlen ez a megváltozott alapállás, mint ahogy az sem, hogy mindez a maga törvényszerűségeit is magával hozta. Elsősorban az egyéni hozzáállást és az egyedi üzenet „megfogalmazását”. A szubjektívabb művészi üzenet be-fogadásához viszont szükség van a néző egyéni ráhangolódására is.

Már maga a tény, hogy felénk jelenleg a nagy formátumú grafika eluralkodását tapasztaljuk, azt bizonyítja, hogy az alkotó jobban, mint bármikor, föl akarja hívni magára a figyelmet, s fokozottabb figyelmet vár el a befogadótól is. Ez a törekvés egyébként a nyolcvanas évektől figyelhető meg, s nem csak a grafikai lapokra jellemző, hanem a festészetre és a szobrászatra is. A nagy méreteket a spektakuláris iránti hajlam szülte, s a megmutatni akarás kényszere, a kiáltani vágyás szükségessége.

Nem véletlen, hogy a „nagyítás” éppen a (neo)expresszionista kifejezési irányzatban vert gyökeret, mert a lendület és a széles gesztus teret, pontosabban pályát igényel.

E kiállítás résztvevői Zoran Todorović, Branko Pavlič, Anka Burić, Dragan Momirov és Lidija Antanasijević, akárcsak számos más grafikusművésznk, azok közé az alkotók közé tartoznak, akiknek a lapjairól a kutatás vágya is leolvasható. Nem a kivitelezés technológiai-megmunkálási módszerére gondolok, hanem arra a törekvésükre, hogy relativizálják a műfaj adta lehetőségeket. Mert a nagy méretek ellentmondanak a mobilság grafikai elvének. Nem is szólva arról, hogy a nagy formátum eleve más nézőpontot követel meg, s ha ezt tovább elemeznénk, eljuthatnánk addig, hogy megváltozik a befogadó kommunikációs viszonya is.

Az itt bemutatott grafikai lapok, látszólagosan legalábbis, az egyedi mű jellemzőit öltik magukra, s az egyedi mű ismérveit viselik. Tudatos vállalás ez, s hinnünk kell abban, hogy a valamennyiünket egyként sújtó egzisztenciális nyomor volt a kényszerítő erő, amely ilyen jellegű műveket hozott életre. S ugyanakkor arra is figyelmeztetnek, hogy legalább a lélekben megvan még az az erő, amellyel túltehetjük magunkat a fenyegettség és kiüttlanság érzetén, azzal, hogy bízunk a jobb jövőben.

Sava STEPANOV